

Aasta tagasi tuli Rae valda elama Priit Ratasest, kuulsa suguvõsa üks liikmetest. Johannes Ratasest oli tema vanaisa. Pilt on tehtud Rae koolimaja juures.

Johannes Ratasest – Rae valla pedagoog ja kultuuriinimene

Ratasestpade, muusikute ja pedagogide suguvõsa juured asuvad Viljandimaal Pilstvere kihelkonnas. Perekonnanimi esineb kirikukirjades kahes versioonis, varasemas Rattasepp, hilisem Ratasest.

Jaak ja Ann Ratasestpade perekonnas sündis 9 last, neist 8 poega ja 1 tütar. Käesolevas kirjutises tõstame esile 13. augustil 1889. aastal sündinud poeg Johannese, kes sai esisaks Ratasestpade muusikute-pedagoogide perele.

Johannes Ratasest alustas kooliteed Taadikvere vallakoolis, õppis alates 10. oktoobrist 1901 Pilstvere kihelkonnakoolis, mille lõpetas 26. mail 1904. Haridusteed jätkas ta samal aastal Eesti Aleksandri linnakoolis Põltsamaa lähedal Kaarlimõisas, kus õppis 19. detsembrini 1905 koolikursust lõpetamata, kuna kool suleti ühenduses revolutsioonilise liikumise likvideerimisega.

1906/07. õppeaastal töötas Johannes vanaema venna juures Uue-Vändras abiõpetajana ning asus siis 1907. aasta augustis õppima Tallinna Rahvaulikooli Seltsi poolt ülalpeetava Õhtu-ühiskeskooli „Koledž” pedagoogilistel kursustel Paide linnakooli juures. Kursused lõpetas ta 8. mail 1908 algkooli õpetaja kutsega.

1908. aasta suvel valiti Johannes Ratasest Tartumaa Mäksa vallakooli õpetajaks, kuid kohalik koolide inspektor jättis ta valitud ametikohale kinnitamata kui poliitiliselt mitte küllalt usaldusväärse isiku. Küllap oli põhjuseks õppimine poliitilistel põhjustel suletud Eesti Aleksandri linnakoolis. Sama aasta suvel

kandideeris Johannes Ratasest Harjumaal Rae vallakooli juhataja-õpetaja ametikohale, kuhu ta ka valiti. Koolitööd Rae vallakoolis alustas ta 15. oktoobril 1908.

Siitpeale algab Johannes Ratasesta viljakas tegevus nii pedagoogina kui seltskonnategelasena nii Rae valla kui kogu Jüri kihelkonnas ulatuses ning jätkub hiljem koolimehena Tallinnas.

Rae vallakool oli asutatud 1867. aastal. 1885 hävis koolimaja tules ning 1889 ehitati uus koolimaja, mis püsib tänaseni. Koolijuhataja-õpetajale oli määratud kahetoaline korter köögi- ja 1908/09. õppeaastal õppis koolis 51 õpilast, neist I klassis 30, II klassis 14 ja III klassis 7 õpilast. Rahvakoolide inspektori ühest ringkirjast nähtub, et 1. jaanuari 1909. aasta seisuga oli koolis 58 õpilast, neist 32 poissi ja 26 tüdrukut. Õpilaste arvu vähenemine klassist klassi näitab, et suur osa neist ei lõpetanud 3-klassilist koolikursust.

Uus juhataja lõi koolis korra majja

Koolijuhataja vahetuse 1908. aasta sügisel kaasa teinud õpilased mäletasid seda sündmust kui öö-päeva vahetumist. Vaatamata Johannes Ratasesta noorusele (oli ta ju Rae kooli tulles ainult 19 aastat vana), oli ta üsna laostunud koolis löönud korra majja. Kooli piirkonda kuulus õpilasi 5-6 versta kauguselt, mispärast oli loodud võimalus ka koolimajas õbimiseks. Selleks oli kaks väikest ruumi klassitoa kõrval, kus päeval hoiti õpilaste üleriideid ja raamatukotte, ööseks aga ruumid vabane-

sid. Neid ruume hüütigi „kotikambreiks”. Koolirevidendi märkmeist nähtub, et 16. detsembril 1909 on õõbimise võimalust kasutanud 4 poissi ja 3 tüdrukut. Kuna mõnedki õpilased olid juba 15-16-aastased, oli just õõbimise pinnal tekkinud eelmise juhataja ajal poiste-tüdrukute „lõbusaid” õhtuid, millelel Ratasesta valitsemise ajal järsult lõpp tehti.

Õppetöö kõrval sukeldus Johannes Ratasest kohe ka kohalikkude seltskonnale. Ta oli Jüri Muusika Seltsi kirjatoimetaja, karskuseeltsi „Truudus” esimees, Jüri Õpetajate Ühingu asutajaid ja juhatuseliige, Harjumaal Õpetajate Liidu asutajaid ja esimees, Rae vallavolikogu liige, Ülemaailmse Eesti Noorsoo Ühenduse (ÜENÜ) Rae osakonna asutajaid ja esimees. Ta võttis osa ka Eesti Kirjanduse Seltsi tegevusest ning tegi kaastööd Tallinna ajalehtedele.

Juba esimestel õppeaastatel hakanud Johannes Ratasest ülemustele silma eduka õppetööga koolis. 30. oktoobril 1913 on talle antud Romanovite tsaarisuguvõsa 300 aasta pikkuse trooni püsimise suurejoonelise tähistamise puhul pronksmedal rinnas kandmise õigusega. Määramise ürikul on 4 allkirja, neist esikohal Eestimaa kubermangu asekuuberner Aleksandr Jevreinovi allkiri.

Suur soov jätkata haridusteed

Ent noor koolijuhataja ei olnud rahul oma senise hariduskäiguga. 1946. aastal kirjutab ta oma eluloos: „Et hariduse saamine tsaariaegsel Venemaal oli raske, astusin 1914. aasta ke-

vadel Wismari tehnikumi (Saksamaal), kavat-
sedes talvel koolipõllul töötada ja suvekuudel
edasi õppida, kuid sõjaolude tõttu tuli sellest
loobuda.”

Jõudnud vaevalt kodumaale, mobiliseer-
itakse ta augustis 1914 tsaariarmeesse. Pär-
ast Veebruarirevolutsiooni 1917. aastal on
ta valitud märtsis Samaara Tööliste, Talu-
poegade ja Soldatite Saadikute Nõukogus-
se saadikuks. Sõjaväest vabaneb ta 1917.
aasta vanemallohvitseri auastmes ning asub
taas Rae vallakooli juhatajaks. Juba sama
aasta sügisel, kohe pärast Saksa okupatsioo-
ni lõppemist, muudetakse Rae vallakool Rae
4-klassiliseks Rahvakooliks 2 õpetajaga,
1921/22 õppeaastal Rae 5-klassiliseks alg-
kooliks ja 1922/23 õppeaastal Rae 6-klassi-
liseks algkooliks, millisenä tegutses 1944.
aasta sügiseni. Alates 1920/21. õppeaastast
töötas Rae algkool kolme õpetajaga. Rae
vallaõukogu 15. septembril 1921. aasta otsu-
suga kinnitati õpetaja kohusetäitjaks (hil-
jem õpetajaks) Hella Raup.

30. septembril 1923 koolijuhataja Johan-
nes Ratassep ja õpetaja Helle-Helene Raup
abielluvad. Laulatus toimub Tallinna Kaarli
kirikus.

Pingelise koolijuhataja-õpetaja kutsetöö
kõrval ei ole Johannes Ratassep unustanud
mõtet oma haridust täiendada. 1. septembril
1923 asub ta õppima Tallinna Kolledžis ning
lõpetab gümnaasiumi 5-aastase kursuse 3 aas-
taga kõrgeimate hinnetega kõigis õppeainetes
(cum laude). Sama, 1926. aasta septembris
saab 37 aasta vanusest koolijuhatajast, nüüd
juba kahe lapse isast, koolitöö kõrval Tartu
Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilane. 1928.
aasta sügiseks jõuab ta kolmandale kursusele,
kuid „raskete majanduslikkude olude tõttu (ja
osalt ka muudel põhjustel) ei saanud ülikooli
lõpetada”, kirjutab ta oma eluloos.

Õpetaja ametitöötuse andis Johannes Ra-
tassep 20. septembril 1931 Harju Koolivalit-
suse Haridusosakonna juhataja J. Depmanni
juuresolekul. Sama aasta 1. oktoobril andis
töötuse ka Hella Ratassep, kes aga vabastati
õpetaja kohalt 1932. aasta 1. augustist. Aasta-
tel 1930-1933 tabas maailmamajandust sügav
kriis, mis ulatus ka Eestisse ning vastava mää-

ruse alusel tuli riigiteenistuses vabastada töö-
kohalt üks abielupooltest, et kindlustada töö-
koht töötule sama ala inimesele.

Uus koolimaja, kuid ka uus töökoht

1932. aasta kevadel alustati aga August
Volbergi plaani järgi uue Rae koolimaja ehi-
tamist. Koolijuhataja on tööde käigust väga
huvitatud, viibib sageli ehitusplatsil ja aitab
isegi labidaga keldrisüvendist mulda välja vi-
sata, kuid ometi on samal ajal mõtted keerle-
mas Raelt lahkumise ümber. 9. juulil 1932 esi-
tab ta palve Tallinna Linna Koolivalitsusele,
milles palub valida end õpetajaks ühte Tallin-
na algkooli. Vastus saabub teatega paluja ar-
vamistest õppejõudude reservi, seejärel aga va-
limisest Uuel tänaval asuva IV algkooli mää-
raliseks õpetajaks.

Selleks ajaks oli Ratasseppe pere kond
kasvanud juba 5-liikmeliseks, kuna 21. no-
vembril 1924 oli sündinud tütar Maime, 17.
märtsil 1926 poeg Arvo ja 7. aprillil 1929 tü-
tar Eda-Urve. Pere kond oli asunud elama La-
gedile Pirita jõe kaldal asuvasse majja.

17. oktoobril 1935 kinnitatakse Johannes
Ratassep haridus- ja sotsiaalministri otsuse-
ga vanemaks õpetajaks. Augustis 1938 annab
ta oma nõusoleku enda määramiseks Tallinna
linna XVIII algkooli juhataja kohale. Pärast
1940. aasta juunisündmusi jääb Johannes Ra-
tassep endisele töö kohale.

1941. aasta sõjasuvel asub Ratasseppe
pere kond elama Tallinna. Pere kond koosneb
nüüd kuuest liikmest: 18. aprillil 1938 oli sün-
dinud neljas laps, poeg Valdo-Johannes.

Pärast Saksa okupatsiooni lõppemist saab
ta kirja, milles teatatakse, et on määratud 22.
Mittetäieliku Keskkooli direktoriks arvates 25.
septembrist 1944. Direktori ameti kõrval õpe-
tab Ratassep nädalas 12 tundi matemaatikat.
Koolist saab paari aasta pärast keskkool ning
alates 1946. aasta septembrist on kooli direk-
tor Johannes Ratassep. 1908. aastal Rae 3-
klassilises vallakoolis õpetajatööd alustanud
noormehest on püsiva töö, andekuse ja hari-
duse pideva täiendamise najal saanud Tallin-
na linna 22. keskkooli direktor. Kooli, mis kan-
nab alates 29. maist 1989 nime Tallinna Jakob
Westholmi Keskkool.

Ent pürgimine aina kõrgemale läbi raskus-

te ning muutlike aegade ja olude oli jät nud jäl-
jed tervisele. Johannes Ratassep elutee kat-
kes ootamatult. 27. aprillil 1947, 57-aastase-
na, lakkas võimeka koolimehe süda tuksumast.
Johannes Ratassep maeti Jüri kalmistule, paa-
ri kilomeetri kaugusele Rae koolimajast.

Aus ja austatud õpetaja

Pean oma aukohuseks Ratasseppe õpi-
lasena Rae 6-klassilises algkoolis valgustada
neid ka õpilase pilguga vaadatuna.

Minu esimene kooliaasta algas 1919. aasta
sügisel. Kool töötas siis 4-klassiliseks ja kahe
õpetajaga. Juhatajaks-õpetajaks oli Johannes Ra-
tassep. Esimese muljena hakkas silma tema vä-
limus. Talus, kus olin sündinud ja kasvanud, sa-
muti naabertaludes riietuti tagasihoidlikult, mees-
perel oli habe nädal aega jamata ning seda pü-
gati alles pühapäeva hommikul. Johannes Ra-
tassep oli aga alati hoolikalt raseeritud, kaks
korralikult piiratud musta vurrukest siiski alles
jät nud tema riietus oli alati puhas ja korralik, seal-
juures aga mitte peenutsev. Kasvult oli ta kes-
kimisest vähe pikem, sirge kehahoiakuga ja ener-
giliste liigutustega. Poiste kooliõuel marsisam-
mu õpetades ja õiget kehahoiakut lihvides ning
kõnnakut ette näidates jäi temast mulje nagu oh-
vitserist.

Johannes Ratassep oli täiskarsklane. Ta ei
suitsetanud ega tarvitanud alkohoolseid jooke.

Õpetajana oli Johannes Ratassep erakord-
selt tugev. Tema jutt oli selge, õpetus arusaad-
av ja pidi pähe minema. Ta oli tugev kõigis
õppeainetes, eriti aga matemaatikas. Aga ka ees-
ti keel, ajalugu ja muu aine kujunes tema tun-
nis hoopis huvitavaks. Mõnigi kord mõis-
tatasime, miks koolijuhataja räägib hoopis eri-
nevat saksa keelt, teadmata siis, et ta oli seda
lihvinud Saksamaal.

Johannes Ratassep oli tunnis väga nõud-
lik. Temale vastates tuli väljenduda täpselt,
puudulike teadmistega laveerimine „ei läinud
läbi”. Tema tunnis ei tegelnud keegi millegi
kõrvalisega, sest Ratassep pahandada ei taht-
nud keegi.

Julius Põldmäe

Lühendatud ja toimetatud raamatust Arvo Ratas-
sepp meie meeltes

Armas Rae rahvas!

Tervitan Teid Rae valla ajaloo konverentsi pu-
hul ja soovin edu selles liinis edasiliikumiseks.

Viiskümmend aastat oli meie minevik sun-
nitud lebama mustas kastis, mida ei tohtinud
keegi avada. Ometi sisaldab see kast palju
väärtuslikke andmeid ka Rae valla elu-olu koh-
ta sõjaajal. Sealt võime leida, et elu val-
las arenes üha paremuse poole, elanikud olid
edasipüüdnud ja teotahelised. Korraldati mit-
mesuguseid kursusi nii põllumajanduse kui ka
loomakasvatuse alal, kuulati loenguid maapa-
randusest ja tegeldi sellega edukalt, õpiti aian-
dust ja kangakudumist, perenaised isegi vorsi-
ti valmistamist, noored õppisid moodsaid tant-

se pealinna kuulsaima tantsuõpetaja käe all.
Kõrgelt oli arenenud näitekunst ning mitme
tegelase võimed ulatusid asjatundjate arvates
kutselise näitleja tasemele.

Minul isiklikult on huvitavad ja õnneli-
kud mälestused Rae vallast, kuigi olen oma
pikast elueast veetnud siin oma sünnipaigas
ja isakodus ainult kaksikümmend kaks aastat.
Viisin siit kaasa tugeva aluse oma haridus-
põllule ja olen selle eest tänulik Rae 6-klas-
silisele algkoolile, selle targa, karmikaelise,
aga õpilastesse õiglaselt suhtunud juhatajale
Johannes Ratassepale, laialdaste teadmiste
eest aga isalikule Hans Metsale ja südamlu-
kule Hella Ratassepale. Rae koolis omandat-
tud teadmistega olin Tallinna Linna Poeglas-
te Kommertsgümnaasiumi astudes terve aas-

ta võrra uhketest linnapoistest ees. Hoidsin
seda positsiooni kooli lõpetamiseni.

Ma olen tänulik ka Rae vallasekretärile,
Harju maakonna ühele parematest selle ala
ametnikest Mihkel Koldile, kellelt sain lühi-
kese praktika aja jooksul väärtuslikke näpu-
näiteid tulevaseks ametialaseks tööks. Ja tänu
väärbi ka minu lähema ümbruse elanikkond,
kes uskus minu edasijõudmisse eluteel.

Armas Rae rahvas!

Avage must kast ja otsige sealt välja
kõik, mis puudutab valla elu minevikus. Soo-
vin Teile edu ja õnne selles huvitavas ja va-
jalikus töös.

Julius Põldmäe

Rae valla elanik 6. jaanuarist 1911 – 15. maini 1933